

SKOLPORTENS NUMRERADE ARTIKELSERIE
FÖR UNDERVISNING, LÄRANDE OCH LEDARSKAP

SÅ FÖRÄNDRADES ELEVERS UPPFATTNING AV SKOLAN UNDER DISTANSSTUDIERNAS ORSAKADE AV COVID-19

FÖRFATTARE:
Martin Granbom



SKOLPORTEN

LEDA & LÄRA

8/2020

SAMMANFATTNING

EN UNIK MÖJLIGHET gavs att undersöka elevers uppfattning om hur de påverkades av distansstudierna på Gymnasieskolan Spyken i Lund. En regelbundet återkommande undersökning, Skolenkäten, hade genomförts precis innan distansundervisning infördes. I slutet av terminen genomfördes ytterligare en enkät, till viss del med samma frågor, vilket möjliggjorde en jämförelse av hur eleverna upplevde att distansundervisningen fungerade i förhållande till den vanliga undervisningen. Slutsatser kunde dras om vad som fungerade bra och vad som kan förbättras i distansundervisningen i händelse av att vi behöver införa distansstudier igen. Resultatet pekar på att det inte nödvändigtvis är bäst att försöka efterlikna den ordinarie skoldagen ifall målet är att maximera inläringen. I många sammanhang verkar det vara bättre att föra individuella samtal eller samtal i små grupper för att elever ska våga ställa frågor och få den hjälp de behöver. I den fysiska skolan skulle detta kunna ske i klassrummet, men på nätet tenderar vissa elever att ta mindre plats än i det fysiska klassrummet.

Martin Granbom är lektor i biologi på Gymnasieskolan Spyken i Lund.
E-post: martin.granbom@lund.se

Denna artikel har den 5 november 2020 accepterats för publicering i Skolportens numrerade artikelserie för utvecklingsarbete i skolan. Artikeln har granskats av en forskare som ingår i Skolportens granskargrupp.

Fri kopieringsrätt i ickekommersiellt syfte för kompetensutveckling eller undervisning i skolan och förskolan under förutsättning att författarens namn och artikelns titel anges, samt källa: Skolportens artikelserie. I övrigt gäller copyright för författaren och Skolporten AB gemensamt.

Denna artikel är publicerad i Skolportens artikelserie Leda & Lära:
www.skolporten.se/forskning/utveckling/

Aktuella Författaranvisningar & Skrivregler:
www.skolporten.se/forskning/skolutveckling/skolportens-utvecklingsartiklar/

Vill du också skriva en utvecklingsartikel? Mejla till redaktionen@skolporten.se

INNEHÅLL

INLEDNING	7
------------------------	---

METOD	9
--------------------	---

RESULTAT	11
Frågor från skolenkäten	11
Särskild anpassning	14

DISKUSSION	15
Frågegrupp 1: Veta vad som krävs	15
Frågegrupp 3: Tillit till elevens förmåga	16
Frågegrupp 4: Anpassning efter elevens behov	16
Frågegrupp 5: Utmaningar	17
Frågegrupp 6: Argumentation och kritiskt tänkande	17
Frågegrupp 9: Delaktighet och inflytande	18
Frågegrupp 11: Studiero	18
Frågegrupp 15: Nöjdhet	18

SAMMANFATTNING	21
Tack	21

REFERENSLISTA	23
----------------------------	----

INLEDNING

NÄR CORONAEPIDEMIN SLOG till under våren 2020 ställdes gymnasieskolan inför ett nytt problem. På väldigt kort tid skulle undervisningen övergå från ordinarie undervisning i skolan till distans- och fjärrundervisning. Distansundervisning kan genomföras på många sätt, men kontakten mellan lärare och elev är inte lika tät som vid vanlig undervisning. Fjärrundervisning däremot, innebär att lektionerna hålls som vanligt, men deltagarna sitter inte i klassrummet (Skolverket, 2020). På Gymnasieskolan Spyken i Lund beslöts att undervisningen, så långt möjligt, skulle ske i form av fjärrundervisning med lärarna på skolan och eleverna hemma. Lektionerna skulle genomföras enligt schemat och eleverna skulle visa sin närvaro genom att vara inloggade och lämna in något bevis på deltagande. Detta bevis kunde vara svar på några frågor, synpunkter på en text eller liknande. Genomgångarna genomfördes inte nödvändigtvis i realtid, utan det kunde handla om att se en i förväg inspelad, film eller instruktioner som presenterades vid lektionsstart och därefter arbeta med materialet. Budskapet från skolledningen till lärarna var att hjälpa eleverna att skapa rutiner genom att göra den digitala skoldagen så lik en vanlig skoldag som möjligt.

I dagligt tal kallades undervisningen under nedstängningen för distansundervisning bland lärare och elever, och därför kommer jag att benämna all undervisning som inte skedde på plats i skolan för distansundervisningen i den här artikeln.

Förändringen i vardagen blev påtaglig för såväl lärare som elever, och diskussion om hur distansundervisningen påverkade elevernas inlärnin och mående startade nästan omedelbart. Ur denna diskussion väcktes idén att göra en undersökning av elevernas situation för att kunna dra slutsatser om hur framtida distansundervisning kan genomföras på bästa sätt.

Lunds kommun har mätt elevernas upplevelse av skola och mående under lång tid, cirka 10 år. Dels genomförs den så kallade Lunken, vilket är en kommunal undersökning som samtliga elever i åk 2 på

gymnasiet har besvarat varje eller vartannat år, dels genom Skolinspektionens enkät, benämnd Skolenkäten (Skolinspektionen, 2020), som genomförs i årskurs 2 i samtliga svenska skolor vartannat år. Utbildningsförvaltningen i Lund har dock bestämt att Skolenkäten, sedan 2014, genomförs årligen på Lunds kommunala gymnasier och gör den därför på egen hand de år som Skolinspektionen inte genomför den. Skolinspektionen genomför Skolenkäten regelbundet för att granska landets skolor inför tillsyn, men också för att kunna ge information till elever och vårdnadshavare för att kunna välja skola. Det senare syftet är orsak till att enkäten genomförs så frekvent och i alla landets skolor. Enkäten genomförs i olika versioner och vänder sig till elever, föräldrar och pedagogisk personal, men i den här undersökningen hänvisar vi till elevversionen av Skolenkäten. Syftet är att fånga elevernas uppfattning om skolan och företeelser som är svåra att fånga på annat sätt.

Enkäten besvaras av eleverna i årskurs två om inte skolan beslutar sig för att fler elever ska besvara enkäten. Inför Skolenkäten i februari 2020 beslöt Gymnasieskolan Spyken att samtliga elever, i alla årskurser, skulle besvara enkäten. Lunds kommun har generellt höga svarsfrekvenser på Skolenkäten och kräver minst 65 procent för att resultatet ska sammanställas. Gymnasieskolan Spykens enkät hade en svarsfrekvens på 71 procent. Detta gedigna underlag gav möjlighet att göra en uppföljning av Skolenkäten genom att använda samma frågor och utifrån det dra slutsatser om hur förändringarna påverkade eleverna.

På grund av nedstängningen i mars 2020 bestämde sig utbildningsförvaltningen i Lunds kommun för att skicka ut en specialenkät där elever fick möjlighet att skriva vad som fungerar bra respektive dåligt under distansundervisningen. Denna enkät genomfördes 22 april till 22 maj, och svarsfrekvensen var 32 procent på Gymnasieskolan Spyken. För NA-programmet, vilket hade högst svarsfrekvens, låg svarsfrekvensen på 40 procent. Frågorna hade dock inte använts innan

nedstängningen och det var därför svårt att dra slutsatser ur resultatet eftersom det inte fanns någon jämförelsepunkt.

Sista veckan i maj och första veckan i juni genomfördes uppföljningsstudien av Skolenkäten på Gymnasieskolan Spyken, där syftet var att jämföra elevernas upplevelse av sin skolgång under vanlig undervisning, på plats i skolan, och distansstudier som bedrevs utanför skolan. Utöver frågor från Skol-

enkäten fick eleverna besvara frågor som bland annat handlade om hur mycket de saknade specifika saker med att inte vara i skolan, till exempel kompisar, lärare, skolmat. Dessa frågor används dock inte i analysen. Slutsatser ur materialet kan användas till att förbättra undervisningen både under ordinarie omständigheter, och inte minst ifall vi tvingas återgå till distansstudier under kortare eller längre perioder.

METOD

MELLAN DEN 17 februari och 15 mars besvarade eleverna på Gymnasieskolan Spyken Skolinspektionens enkät, Skolenkäten. Eftersom klassråd tid togs till att besvara enkäten var svarsfrekvensen hög (71 procent). Uppföljningen till Skolverkets enkät genomfördes under två veckor, från 25 maj till 6 juni. Däremellan uppmanades eleverna att besvara vissa andra enkäter såsom lärares egna utvärderingar, ordinarie kursutvärderingar som genomförs vid läsårets slut och kommunens enkät med anledning av distans- och fjärrstudier. Detta nämns eftersom det kan tänkas påverka elevernas motivation till att fylla i ytterligare en enkät.

Uppföljningsundersökningen till Skolverkets enkät genomfördes i samtliga klasser på Gymnasieskolan Spyken. Vid analysen har dock enbart naturvetenskapsprogrammet analyserats eftersom svarsfrekvenserna var låga för övriga program.

Totalt besvarades Skolenkäten i februari-mars av 353 elever fördelade på 14 klasser på NA-programmet vilket ger en svarsfrekvens på 79 procent. Vid uppföljningen, som genomfördes i maj-juni besvarade 295 elever i samma 14 klasser enkäten. Svarsfrekvensen var då 66 procent. Skillnaden berodde huvudsakligen på att elever i årskurs 3 inte var lika benägna att besvara enkäten i maj-juni.

Skolenkäten är uppdelad i olika frågeområden där

varje frågeområde består av tre frågor. Ett medelvärde beräknas för varje fråga, och ett justerat indexvärde beräknas för varje frågeområde. Indexet har skalan 1–10 där 10 är bäst, även vid negativa frågor. De olika svarsalternativen viktas enligt tabell 1. En förändring i 0,1 indexenheter innebär exempelvis att 4 procent av de svarande har flyttat ett steg upp eller ner på skalan eller att 2 procent har flyttat två steg. En förändring på 0,3 indexenheter innebär att 10 procent har flyttat ett steg eller 5 procent har flyttat två steg på skalan, och 0,7 indexenheters förändring innebär att 20 procent har flyttat ett steg på skalan eller 10 procent har flyttat två steg.

Skolenkäten innehåller 15 frågeområden, men för att öka motivationen för eleverna att besvara enkäten i slutet av terminen reducerades antalet frågeområden till 8.

Urvalet av frågor gjordes i samråd med skolläring och utbildningsförvaltningen, och huvudanledningen var att eleverna uttryckt att de var trötta på att fylla i utvärderingar. Flera frågor i de borttagna frågeområdena var också svåra att applicera på distansundervisning och ansågs därför inte ge så mycket information.

Utöver frågorna från Skolenkäten ställdes frågor till eleverna om vad som var viktigt för eleverna i

Tabell 1: Tabellen visar de olika svarsalternativen i Skolenkäten och hur dessa viktas för att skapa ett index mellan 1 och 10.

Svarsalternativ	Viktningsfaktor
Stämmer helt och hållet	10
Stämmer ganska bra	6,67
Stämmer dåligt	3,33
Stämmer inte alls	0
Vet ej	Exkluderas

Tabell 2: Tabellen visar samtliga frågeområden som finns i Skolenkäten samt vilka av dessa som inkluderades i enkätundersökningen i slutet av läsåret.

Undersökt i maj-juni	Undersökt i februari-mars	Undersökt i maj-juni
1. Veta vad som krävs	X	X
2. Stimulans	X	
3. Tillit till elevens förmåga	X	X
4. Anpassning efter elevens behov	X	X
5. Utmaningar	X	X
6. Argumentation och kritiskt tänkande	X	X
7. Grundläggande värden i undervisningen/lärandet	X	
8. Grundläggande värden på skolan	X	
9. Delaktighet och inflytande	X	X
10. Ordningsregler	X	
11. Studiero	X	X
12. Trygghet	X	
13. Förhindra kränkningar	X	
14. Elevhälsa	X	
15. Nöjdhet	X	X

samband med distansundervisningen gällande skolrutiner, vad de saknade med att inte vara på plats i skolan, hur de påverkades av att arbeta i hemmiljö, kring stress relaterad till skolarbetet, motionsvanor och kostvanor. Eleverna fick också ange ifall de var berättigade till någon form av särskild anpassning. Antalet som var berättigade till särskild anpassning i något ämne var 38 elever av de 295 som besvarade enkäten (58 visste inte ifall de var berättigade till någon särskild anpassning). Resultatet av dessa frågor ingår inte i analysen, men skolan har beaktat svaren.

Denna rapport fokuserar på att redovisa och diskutera resultaten från de frågegrupper där Skolenkäten och uppföljningsenkäten överlappar. Statistisk testning har genomförts i statistikprogrammet SPSS i form av t-test för de olika frågegrupperna där ”efter

distansstudier” har jämförts med ”före distansstudier”. Utöver test där skillnaden mellan svaren före distansstudierna och i slutet av terminen, under distansstudierna skiljer sig statistiskt har också respektive årskurs analyserats var för sig för att se om det finns statistiskt säkra skillnader mellan årskurserna. Statistiskt signifikanta skillnader har markerats med rött i tabellerna i resultatet och negativa tal indikerar en försämring efter distansstudierna medan positiva tal indikerar en förbättring. De statistiska testerna baserades på elevernas faktiska svar och inte på de omräknade indexvärdena. I vissa fall ses relativt tydliga skillnader som inte visar sig vara signifikanta. Dessa resultat får ses som tendenser och kan vara intressanta även om de inte är statistiskt signifikanta.

RESULTAT

FRÅGOR FRÅN SKOLENKÄTEN

NEDAN PRESENTERAS RESULTATET från enkäten som genomfördes före distansundervisningen samt resultatet på samma fråga när eleverna svarade efter 9 veckors distansstudier.

Vad gäller första frågegruppen har elevernas svar på de tre frågorna konsekvent sjunkit efter en periods distansundervisning. Mest har indexvärdet sjunkit i årskurs 1, och för årskurs 3 är indexvärdena oförändrade.

Tabell 3: I tabellen ses indexvärdena för frågegrupp 1 (fetstilta) samt de underliggande frågorna och deras indexvärden. I kolumnen Skillnad visas skillnaden i indexvärde före och efter distansstudier, och i kolumnerna åk1, åk2 och åk3 visas skillnaderna för respektive årskurs på NA-programmet. Ett negativt värde innebär att det har skett en försämring under distansstudierna. Skillnader som är statistiskt signifikanta har markerats med lila färg i tabellen.

	NA totalt					
	Före distansstudier	Efter distansstudier	Skillnad	åk1	åk2	åk3
1. Veta vad som krävs	6,6	6,3	-0,3	-0,5	-0,4	0
Mina lärare förklarar vad vi ska göra i skolarbetet så att jag förstår	7,4	7,1				
Jag tycker det är svårt att veta vad jag ska klara av i skolan (-)	6,1	5,7				
Jag vet vad jag behöver kunna för att nå kunskapskraven i skolan	6,2	5,9				

Tabell 4: I tabellen ses indexvärdena för frågegrupp 3 (fetstilta) samt de underliggande frågorna och deras indexvärden. Under Skillnad visas skillnaden i indexvärde före och efter distansstudier, och i kolumnerna åk1, åk2 och åk3 visas skillnaderna för respektive årskurs på NA-programmet. Ett negativt värde innebär att det har skett en försämring under distansstudierna. Skillnader som är statistiskt signifikanta har markerats med lila färg i tabellen.

	NA totalt					
	Före distansstudier	Efter distansstudier	Skillnad	åk1	åk2	åk3
3. Tillit till elevens förmåga	8,0	7,8	-0,2	-0,4	-0,2	+0,3
Mina lärare får mig att tro på mig själv i mitt skolarbete	6,9	6,6				
Mina lärare förväntar sig att jag ska göra mitt bästa	8,6	8,6				
Jag kan nå kunskapskraven om jag försöker	8,5	8,1				

Tabell 5: I tabellen ses indexvärdena för frågegrupp 4 (fetstilt) samt de underliggande frågorna och deras indexvärden. Under Skillnad visas skillnaden i indexvärde före och efter distansstudier, och i kolumnerna åk1, åk2 och åk3 visas skillnaderna för respektive årskurs på NA-programmet. Ett negativt värde innebär att det har skett en försämring under distansstudierna. Skillnader som är statistiskt signifikanta har markerats med lila färg i tabellen.

	NA totalt					
	Före distansstudier	Efter distansstudier	Skillnad	åk1	åk2	åk3
4. Anpassning efter elevens behov	7,2	6,8	-0,4	-0,6	-0,6	0
Jag kan få extra undervisning om jag skulle behöva det	7,4	6,6				
Mina lärare hjälper mig i skolarbetet när jag behöver det	8,2	7,4				
Skolarbetet är för svårt för mig (-)	6,1	6,2				

Tabell 6: I tabellen ses indexvärdena för frågegrupp 5 (fetstilt) samt de underliggande frågorna och deras indexvärden. Under Skillnad visas skillnaden i indexvärde före och efter distansstudier, och i kolumnerna åk1, åk2 och åk3 visas skillnaderna för respektive årskurs på NA-programmet. Ett negativt värde innebär att det har skett en försämring under distansstudierna. Skillnader som är statistiskt signifikanta har markerats med lila färg i tabellen.

	NA totalt					
	Före distansstudier	Efter distansstudier	Skillnad	åk1	åk2	åk3
5. Utmaningar 2020	7,7	7,4	-0,3	-0,4	-0,2	-0,7
I min skola finns det extrauppgifter för de som hinner och vill ha det	8,1	7,2				
Jag kan få svårare uppgifter om jag vill	7,9	7,4				
Jag får för lite utmanande uppgifter i skolan (-)	7,3	7,6				

Tabell 7: I tabellen ses indexvärdena för frågegrupp 6 (fetstilt) samt de underliggande frågorna och deras indexvärden. Under Skillnad visas skillnaden i indexvärde före och efter distansstudier, och i kolumnerna åk1, åk2 och åk3 visas skillnaderna för respektive årskurs på NA-programmet. Ett negativt värde innebär att det har skett en försämring under distansstudierna. Skillnader som är statistiskt signifikanta har markerats med lila färg i tabellen.

	NA totalt					
	Före distansstudier	Efter distansstudier	Skillnad	åk1	åk2	åk3
6. Argumentation och kritiskt tänkande	7,2	6,4	-0,8	-0,9	-0,9	-0,5
På lektionerna får vi diskutera och debattera olika frågor	6,7	5,7				
I min skola får jag lära mig att argumentera för min sak	7,6	6,8				
Mina lärare uppmuntrar oss elever att reflektera över vad vi hör och läser	7,4	6,7				

Tabell 8: I tabellen ses indexvärdena för frågegrupp 9 (fetstilta) samt de underliggande frågorna och deras indexvärden. Under Skillnad visas skillnaden i indexvärde före och efter distansstudier, och i kolumnerna åk1, åk2 och åk3 visas skillnaderna för respektive årskurs på NA-programmet. Ett negativt värde innebär att det har skett en försämring under distansstudierna. Skillnader som är statistiskt signifikanta har markerats med lila färg i tabellen.

	NA totalt					
	Före distansstudier	Efter distansstudier	Skillnad	åk1	åk2	åk3
9. Delaktighet och inflytande	6,1	5,4	-0,7	-0,7	-0,9	-0,5
Vi elever har inflytande över undervisningens innehåll	5,0	4,6				
På lektionerna är vi elever med och påverkar på vilket sätt vi ska arbeta med olika skoluppgifter	5,6	4,9				
I min skola är vi elever med och påverkar vår skolmiljö	7,8	6,7				

Tabell 9: I tabellen ses indexvärdena för frågegrupp 11 (fetstilta) samt de underliggande frågorna och deras indexvärden. Under Skillnad visas skillnaden i indexvärde före och efter distansstudier, och i kolumnerna åk1, åk2 och åk3 visas skillnaderna för respektive årskurs på NA-programmet. Ett negativt värde innebär att det har skett en försämring under distansstudierna. Skillnader som är statistiskt signifikanta har markerats med lila färg i tabellen.

	NA totalt					
	Före distansstudier	Efter distansstudier	Skillnad	åk1	åk2	åk3
11. Studiero 2020	7,1	7,8	+0,7	+0,2	+0,9	+0,5
Jag har studiero på lektionerna	7,3	7,4				
På lektionerna stör andra elever ordningen i klassrummet (-)	6,7	8,4				
Mina lärare ser till att det är studiero på lektionerna	7,4	7,5				

Vad gäller tilliten till den egna förmågan har denna påverkats negativt under distansundervisningen, framför allt för årskurs 1. Värt att notera är att det finns en tendens till att tilliten har höjts för eleverna i årskurs 3 under samma period.

Uppfattningen om anpassning efter elevernas behov har försämrats under tiden för distansstudier. I årskurs 1 och 2 är skillnaden stor medan de som gick i årskurs 3 inte upplevde någon förändring. Färre elever upplever att skolarbetet är för svårt för dem under distansstudierna. Bland svaren på påståendet "Jag kan få extra undervisning om jag skulle behöva det", före distansstudierna, var det 21 procent som svarade att de inte visste, och denna siffra ökade

till 25 procent vid andra frågetillfället. Medelvärdet av andelen som svarar "Vet inte" är 4,9 procent för samtliga frågor.

Gällande elevernas uppfattning om utmaningar var indexvärdena lägre i samtliga årskurser under distansstudierna jämfört med tidigare. Störst skillnad upplevde tredjeårseleverna. Bland svaren på frågorna "I min skola finns det extrauppgifter för de som hinner och vill ha det" och "Jag kan få svårare uppgifter om jag vill" ökade andelen som svarade "Vet inte" med 8 procent (12 procent till 20 procent) respektive 5,5 procent (13,5 procent till 19 procent) vilket är höga andelar jämfört med andra frågor.

Undersökningens största skillnader uppmättes i

Tabell 10: I tabellen ses indexvärdena för frågegrupp 15 (fetsilta) samt de underliggande frågorna och deras indexvärden. Under Skillnad visas skillnaden i indexvärde före och efter distansstudier, och i kolumnerna åk1, åk2 och åk3 visas skillnaderna för respektive årskurs på NA-programmet. Ett negativt värde innebär att det har skett en försämring under distansstudierna. Skillnader som är statistiskt signifikanta har markerats med lila färg i tabellen.

	NA totalt					
	Före distansstudier	Efter distansstudier	Skillnad	åk1	åk2	åk3
15. Nöjdhet	8,9	9,0	+0,1	0	+0,1	+0,3
Jag är nöjd med min skola som helhet	8,8	8,9				
Jag skulle rekommendera min skola	9,1	9,2				

frågegruppen "Argumentation och kritiskt tänkande". Samtliga indexvärden var lägre under distansstudierna än i februari. Skillnaderna var större i årskurserna 1 och 2 än i årskurs 3.

För frågegrupp 9, "Delaktighet och inflytande" var indexvärdena generellt sett sämre under distansstudierna än tidigare.

Vad gäller studiero ansåg eleverna att denna gene-

rellt sett hade förbättrats under tiden med distansstudier. Framför allt ansåg många att det var färre elever som störde ordningen på lektionerna under distansstudierna jämfört med ordinarie undervisning.

Vad gäller elevernas nöjdhet med sin skola var skillnaden mellan före och efter distansstudierna mycket liten. För årskurs tre ökade indexvärdet något medan skillnaden var liten i årskurserna 1 och 2.

SÄRSKILD ANPASSNING

FÖR UNDERSÖKNINGEN SOM genomfördes i slutet av maj tillfrågades eleverna ifall de var berättigade till särskild anpassning i något ämne. 38 elever svarade att de var berättigade till särskild anpassning i något

ämne, och dessa elevers svar skiljde sig dock inte statistiskt från övriga elevers svar på frågorna.

DISKUSSION

FRÅGEGRUPP 1: VETA VAD SOM KRÄVS

ENLIGT UNDERSÖKNINGEN UPPLEVDE eleverna att det var svårare att veta vad som krävs för att nå målen under distansstudierna (se tabell 3). Skillnaden var störst bland årskurs 1 och minst i årskurs 3. Resultatet är inte helt överraskande eftersom årskurs 3-eleverna har haft längst tid på sig att lära känna sina lärare och bekanta sig med betygssystemet. För ettorna är denna trygghet mindre och de kan på så sätt vara mer beroende av en levande dialog med lärarna.

På Gymnasieskolan Spyken bestämdes att undervisningen skulle ske på ordinarie lektionstid och eleverna fick antingen uppgifter i början av lektionen som de arbetade med och redovisade i slutet av lektionen eller så skedde undervisningen genom Google Meet. Min erfarenhet är att de små avstämningar som elever kan göra med läraren när undervisningen bedrivs i skolan inte blev av under denna period, kanske på grund av att hela klassen då var medlyssnare. Få elever utnyttjade möjligheten att bestämma en personlig träff med läraren, varken i Google Meet eller via andra kanaler, och det skulle också ha varit svårt för lärarna att hinna med detta ifall många elever skulle vilja ha personliga samtal. Resultaten tyder dock på att man i framtiden måste fundera över hur man kan underlätta kommunikationen mellan elev och lärare, också för de elever som inte tar egna initiativ till samtal.

I en studie från Kanada (Murphy, Rodriguez-Manzanares and Barbour, 2011) jämfördes synkron och asynkron undervisning och en av slutsatserna ur

studien var att båda undervisningssätten var viktiga och uppfyllde olika mål. Ren instruktion fungerar oftast bäst asynkront, det vill säga på ett sätt så att eleven kan tillgodogöra sig undervisningen när det passar och därefter ställa frågor via chatt, mail eller liknande medan synkron undervisning är mer motivationshöjande och bör användas individuellt eller i mindre grupper för stöd och diskussion (Murphy, Rodriguez-Manzanares and Barbour, 2011).

Ytterligare en anledning till att elever upplever det svårare att veta vad som krävs kan hänga samman med frågeområde 6 som handlar om diskussion och argumentation. Tidigare studier, exempelvis Crichton & McDaid (2016) har visat att elever skulle vilja ha mer diskussion kring tolkning av bedömningskriterier och eftersom diskussioner minskade under distansundervisningen är det möjligt att detta också bidrog till att elever hade svårare att få grepp om vad läraren avsåg. En möjlighet, om läraren har tid att förbereda uppgifter, är att förse eleverna med exempel på det som efterfrågas. Enligt Rust et al. (2003) ökar elevers inläring och förståelse av kraven om man kan visa exempel och diskutera dess kvalitéer. För att lyckas med detta krävs att läraren får utrymme att utforma såväl uppgifter som svarsexempel. Detta behov bör dessutom avta i de fall eleven redan känner läraren vilket stämmer överens med resultatet i den här studien. Skillnaden var ju som störst i årskurs 1 och det saknades detekterad skillnad i årskurs 3.

FRÅGEGRUPP 3: TILLIT TILL ELEVENS FÖRMÅGA

DET FINNAS INGEN signifikant skillnad mellan elevernas upplevelse av sin tillit till den egna förmågan mellan undersökningen före och under distansstudierna (se tabell 4). Dock kände eleverna i årskurs 1 en signifikant bristande tillit till sin egen förmåga som förmodligen kan förklaras, likt frågegrupp 1, med att

de inte har etablerat samma relation till sin lärare och sina klasskamrater än. I det här fallet blir skillnaden mellan årskurs 1 och 3 extra tydlig då årskurs 3 tenderade att känna en större tillit till sin egen förmåga under distansstudierna än tidigare. Denna skillnad var dock inte signifikant.

FRÅGEGRUPP 4: ANPASSNING EFTER ELEVENS BEHOV

UNDER TIDEN MED distansstudier ansåg eleverna att möjligheterna till individuell anpassning var signifikant lägre än annars (se tabell 5). Skillnaden var stor för både årskurs 1 och 2, men för årskurs 3 fanns ingen noterbar skillnad. Skillnaderna var också större för de båda frågor som rör lärarens hjälp till eleverna och mindre gällande den sista frågan som löd "Skolarbetet är för svårt för mig". Denna fråga handlar mer om elevens syn på sin egen kapacitet medan de två första frågorna handlar om vilken hjälp eleven kan få. Man kan fråga sig om dessa tre frågor verkligen undersöker samma sak och bör stå i samma frågegrupp. Det är dock intressant att eleverna inte upplever skolarbetet som för svårt trots att svaren i frågeområde 1 (Veta vad som krävs) och 3 (Tillit till elevens förmåga) indikerar att eleverna var mer osäkra på vad som krävdes av dem och att det var svårare att nå kunskapskraven (ej signifikant). Det vore intressant att undersöka detta djupare ifall situationen uppstår igen.

I denna frågegrupp var antalet elever som svarade "vet ej" anmärkningsvärt högt. Under distansstudierna svarade 25 procent av de tillfrågade att det inte vet, men även under normal undervisning är det vanligt att eleverna svarar "vet ej" (21 procent). Det är 3–4 gånger högre andel jämfört med andra frågor. Inför framtiden kan det vara viktigt att fundera på hur man ska kunna minska andelen elever som svarar "vet ej" på den här frågan, inte minst om det blir distansstudier igen. Dock kan man fråga sig vad som avses med "jag kan få extra undervisning om jag skulle behöva det". Det

är inte tydligt ifall påståendet avser extralektioner med ordinarie lärare eller extra stödundervisning på annat sätt. Man kan också fråga sig ifall det handlar om stöd för att nå ett godkänt betyg eller för att eleven ska nå sitt eget mål för kursen. Denna otydlighet kan bidra till att många elever väljer att svara "vet ej" på dessa frågor.

Såväl Barbour (2015) som Murphy, Rodriguez-Manzanares and Barbour (2011) visar att elever föredrar att kommunicera via chatt före videosamtal. Många känner sig inte bekväma att använda mikrofon eller allmänna meddelanden eftersom de inte ser hur deras klasskamrater reagerar (Barbour, 2015). Även om data till undersökningen samlades in för 15 år sedan tror jag att resultatet fortfarande är relevant. En nyckel till att eleverna ska känna större möjlighet till anpassning efter sina behov kan vara att öppna andra kommunikationskanaler. I Lunds kommun var lärarna hänvisade till att använda Google Meet, och där saknas privat chattmöjlighet, något som finns i exempelvis Zoom. Förvisso har eleverna alltid möjlighet att kontakta läraren via mail eller lärplattformen (Vklass, i det här fallet), och vissa lärare använde också Google Hangouts där det är möjligt att skapa privata chattar. Det vore intressant att undersöka ifall eleverna vore mer nöjda i de fall en privat chattstruktur skapades av läraren. I fallstudien av Kaden (2020) menade en lärare att privata samtal var det bästa sättet att utvärdera elevernas förståelse och därför mycket viktig, inte minst för elever med behov av stöd.

FRÅGEGRUPP 5: UTMANINGAR

DET STÅR KLART att eleverna känner sig mindre utmanade i undervisningen under distansstudierna jämfört med ordinarie studierna men skillnaden för frågegruppen var inte signifikant (se tabell 6). Den enda signifikanta skillnaden är att eleverna i årskurs 3 känner sig mindre utmanade under distansstudierna jämfört med ordinarie studier. En delförklaring till detta kan vara att eleverna läser fördjupningskurser i årskurs tre, och dessa kurser bygger oftare på experiment och diskussioner, vilket är något som är svårt att ersätta under distansstudierna.

Detta resultat pekar på att man bör förbereda sig på att ge, framför allt årskurs 3-eleverna, utmaningar av andra slag ifall vi kommer att ställas inför distansstudier igen.

Skillnaden i svar på frågan om huruvida det finns extrauppgifter för den som hinner och vill ha det var stor. I klassrumssituationen märker läraren lättare ifall en elev är klar med en uppgift före sina klasskamrater och kan då utmana eleven genom att ge en extra uppgift eller ställa ytterligare följdfrågor. Under distansstudierna hade vi lärare inte alltid samma möjligheter att se elevernas arbete och det var då svårare att hjälpa vissa individer utan att göra det till en klassangelägenhet. En lösning skulle kunna vara att ha individuell handledning eller handledning i små grupper i stället för lektioner med hela klasser. Återigen skulle det förmodligen underlätta med mer individuell kommunikation eller möjlighet till kommunikation i små grupper.

FRÅGEGRUPP 6: ARGUMENTATION OCH KRITISKT TÄNKANDE

DEN KRAFTIGASTE FÖRSÄMRINGEN observerades i frågegrupp 6 som handlade om "Argumentation och kritiskt tänkande" (se tabell 7). Frågegruppen visar signifikanta försämringer under distansstudierna såväl för alla tre årskurser tillsammans och i årskurserna 1 och 2, var för sig.

Som lärare är det inte förvånande att eleverna anser att det blir mindre av diskussion, argumentation och reflektion eftersom de digitala hjälpmedel vi använt oss av inte riktigt stödjer detta. En komplicerande faktor är också kravet på att ha "lektioner", dvs. att följa schemat med alla elever närvarande på alla lektionstillfällena. Kanske finns det andra sätt att skapa utrymme för argumentation och kritiskt tänkande om man lägger upp undervisningen lite annorlunda. Zhao (2020) föreslår att nedstängningen innebär att skolan ges möjlighet att tänka om och göra annorlunda. Zhao (2020) anser att distansundervisning inte kan likställas med vanlig undervisning och därför bör man inte försöka "göra om" den vanliga undervisningen till distansundervisning utan fundera över vad man vill uppnå och på vilket sätt detta görs bäst. Flera forskare (Verawardina et al., 2020; Weyler, 2020; Zhao, 2020) pekar på möjligheten att individualisera, motivera

och globalisera undervisningen när förändring ändå är nödvändig.

I samband med enkäten i maj fick eleverna också ange hur mycket de saknade vissa saker med skolan. I resultatet framkom att eleverna i mycket stor utsträckning saknade att få stöd av lärare på lektioner i skolan, men nästan lika mycket saknade eleverna att få stöd av andra elever. Samma resultat visade Kaden (2020) i en fallstudie från Alaska. Troligtvis finns en stark koppling mellan dessa resultat och resultatet av frågegruppen "Argumentation och kritiskt tänkande" eftersom det är lättare att argumentera, resonera och reflektera tillsammans med andra.

FRÅGEGRUPP 9: DELAKTIGHET OCH INFLYTANDE

TILLSAMMANS MED FRÅGEGRUPP 6 (Argumentation och kritiskt tänkande) visade frågegrupp 9 störst försämring under tiden för distansstudierna (se tabell 8). Samtliga årskurser ansåg att elevernas delaktighet och inflytande försämrades. I frågan ombads eleverna att värdera delaktighet och inflytande ”under tiden för distansstudier”, men frågornas formulering kan givetvis bidra till att vissa elever tänker sig skolan som den fysiska byggnaden och därför ger ett mer negativt svar än annars.

Dock är försämringen på området inte förvånande med tanke på att lärarna tvingades ställa om undervisningen från ordinarie lektionsverksamhet till distansundervisning över en natt. För många lärare var tekniken okänd och formerna växte fram successivt. Vid samtal i kollegiet konstaterade vi att vi inte var speciellt mottagliga på krav på inflytande medan

vi försökte navigera oss fram till en hållbar undervisningsform.

Precis som i frågegruppen rörande argumentation och kritiskt tänkande kändes det svårt att föra klassdiskussioner om tillvägagångssätt och liknande eftersom vissa elever uttryckte sina åsikter tydligt medan många försvann bakom släckta skärmar. Att aktivera alla elever känns som ett prioriterat mål i händelse av framtida distansstudier. Det har kommit allt fler redskap som ger läraren möjlighet att ha individuell kommunikation samtidigt som undervisningen sker i helklass, till exempel genom interaktiva presentationsverktyg och videokommunikationsverktyg med olika typer av chattar och gruppindelningar. Utmaningen att få fler elever att ta aktiv del av lektionen är välkänd (Barbour, 2015) och behöver få ytterligare fokus ifall det blir framtida distansstudier.

FRÅGEGRUPP 11: STUDIERO

DEN TYDLIGASTE POSITIVA effekten av distansstudier var den förbättrade studieron (se tabell 9). Största skillnaden var, föga förvånande, att eleverna upplevde att det var färre andra elever som störde ordningen. Skillnaderna vad gäller frågorna om generellt upplevd studiero och lärarnas förmåga att hålla en god studiero visade endast små förbättringar som i sig inte var signifikanta.

Svårigheterna för eleverna att interagera var till

nackdel när det gällde diskussioner och argumentation men för studieron var det en fördel. Det är intressant att se att eleverna anser att det finns elever som stör ordningen på lektionerna och att skillnaden var så stor under distansstudierna. Förmodligen upplever vissa elever minskad studiero på lektionerna i samband med diskussioner och argumentationer, så den perfekta avvägningen mellan studiero och ett dynamiskt klassrumsklimat kan vara svår att precisera.

FRÅGEGRUPP 15: NÖJDHET

AVSLUTNINGSVIS TILLFRÅGADES ELEVERNA om hur nöjda de är med sin skola som helhet (se tabell 10). Resultatet skiljde sig inte mycket mellan de två mätningarna vilket pekar åt att eleverna visar förståelse för att omställningen har varit kämpig också för lärarna. I årskurs tre ansåg man sig dessutom mer nöjd med sin skola under distansstudierna än tidigare, även

om resultatet var inte statistiskt signifikant. Kanske beror detta på att många elever i årskurs tre närmar sig slutet på sin gymnasietid och därmed börjar sakna skolan mer än de elever som har 1–2 år kvar. Kanske har situationen också gjort att lärare och elever knutits närmre varandra då pandemin har blivit en ”gemensam fiende”.

Elever med rätt till särskilt stöd, till exempel förlängd skrivtid, muntlig komplettering, visar sig inte vara drabbade av distansstudierna på annat sätt än övriga elever. Förhoppningsvis innebär det att dessa elever hunnit skaffa sig bra kunskap och översikt över de hjälpmedel och anpassningar som de mår bra av,

och därför fungerar undervisningen lika bra på distans som i skolan. Dessvärre var det relativt många elever som svarade att de inte visste ifall de var berättigade till särskild anpassning i något ämne och detta kan naturligtvis ha påverkat resultatet.

SAMMANFATTNING

OM MAN SKA dra några slutsatser ur detta material och väcka tankar inför en eventuellt kommande nedstängning av skolan finns det vissa punkter att ta fasta på. Först och främst är det viktigt att komma ihåg att resultatet baseras på en undersökning av ett program på en skola. Det vore lättare att dra allmänna slutsatser ifall undersökningen baserades på ett större underlag. Vidare måste man fundera över undervisningens utformning. Det är inte säkert att fasta lektioner där lärare och elever möts på ordinarie schematid ger bäst resultat för inläringen (Murphy, Rodriguez-Manzanares and Barbour, 2011). Resultatet i den här undersökningen pekar på att kommunikationen mellan lärare och elev är viktig för elevernas inläring och förståelse. Det gäller dels möjlighet att fråga och diskutera innehåll, dels diskussioner kring bedömning. Den här typen av kommunikation lämpar sig kanske bäst enskilt eller i mindre grupper, vilket givetvis tar mer av lärarens tid i anspråk jämfört med att genomföra ordinarie lektioner. Kanske kan man tänka anorlunda kring detta i framtiden?

Enskilda samtal eller samtal i mindre grupper skulle eventuellt också påverka elevernas möjligheter till anpassningar efter individuella behov. Detta gäller såväl stöd för de som har svårare att läsa av vad som krävs, som hjälp att komma längre för de som lär sig snabbt. Många elever ger uttryck för att diskussioner

och resonemang var eftersatta under distansstudierna, så det gäller att fundera över hur man skulle kunna skapa motiverande uppgifter och sammanhang där eleverna får möjlighet att utveckla dessa färdigheter. Just diskussionen om individuell anpassning verkar vara eftersatt även under normala omständigheter och något som kan utvecklas vidare.

Att ha goda relationer till sina lärare och klasskamrater verkar vara två av de viktigaste faktorerna med fysisk skolgång enligt resultatet av enkäten. För att få till stånd ett effektivare relationsskapande och underlätta för mer dynamisk undervisning vore det praktiskt om de bästa digitala hjälpmedlen kunde användas. Det handlar givetvis om regler och kostnader, men enkla ändamålsenliga digitala hjälpmedel skulle sannolikt stimulera lärandet och höja resultatet samtidigt som det skulle underlätta lärares och elevers vardag.

Avslutningsvis är det värt att påpeka att eleverna trots allt visade att de var nöjda med sin skola och de, precis som lärarna, utsattes för ett stort experiment när gymnasieskolorna stängdes i mars 2020. Dock har vi nu möjligheten att ta vara på guldgruvet och utveckla de delar som har potential, för att stå ännu bättre rustade i framtiden ifall en liknande situation skulle uppstå.

TACK

UTAN ENGAGEMANGET FRÅN Mia Reuterborg, chef för utvecklingsenheten på Utbildningskansliet, Lunds kommun, hade det inte varit möjligt för mig att genomföra studien. Tack!

REFERENSLISTA

- ★ Barbour, M. K. (2015) 'Real-Time Virtual Teaching: Lessons Learned From a Case Study in a Rural School', *Online Learning*, 19(5), pp. 54–68.
- ★ Crichton, H. and McDaid, A. (2016) 'Learning intentions and success criteria: learners' and teachers' views', *The Curriculum Journal*, 27(2), pp. 190–203. doi: 10.1080/09585176.2015.1103278.
- ★ Kaden, U. (2020) 'COVID-19 School Closure-Related Changes to the Professional Life of a K–12 Teacher', *Education Sciences*, 10(165), p. 165. doi: 10.3390/educsci10060165.
- ★ Murphy, E., Rodriguez-Manzanares, M. A. and Barbour, M. (2011) 'Asynchronous and Synchronous Online Teaching: Perspectives of Canadian High School Distance Education Teachers', *British Journal of Educational Technology*, 42(4), pp. 583–591. Tillgänglig på: <http://dx.doi.org/10.1111/j.1467-8535.2010.01112.x>.
- ★ Rust, C., Price, M. and O'Donovan, B. (2003) 'Improving students' learning by developing their understanding of assessment criteria and processes.', *Assessment & Evaluation in Higher Education*, 28(2), p. 147. doi: 10.1080/02602930301671.
- ★ Skolinspektionen (2020) *Skolenkäten*. Tillgänglig på: <https://www.skolinspektionen.se/inspektion-och-tillstand/skolenkaten/om-skolenkaten/>.
- ★ Skolverket (2020) *Fjärrundervisning*. Tillgänglig på: <https://www.skolverket.se/regler-och-ansvar/ansvar-i-skolfragor/fjarrundervisning> (Accessed: 20 October 2020).
- ★ Verawardina, U. et al. (2020) 'Reviewing Online Learning Facing the Covid-19 Outbreak.', *Talent Development & Excellence*, 12(3s), pp. 385–392.
- ★ Weyler, K. (2020) 'Ny tid efter corona: Hur gör vi nu?', *Skolledaren*, September, pp. 17–19.
- ★ Zhao, Y. (2020) 'Tofu Is Not Cheese: Rethinking Education Amid the COVID-19 Pandemic', *ECNU Review of Education*, 3(2), pp. 189–203. doi: 10.1177/2096531120928082.



SKOLPORTEN